

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

TAARIFA YA SHUGHULI ZA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA UTAWALA NA SERIKALI ZA MITAA KWA KIPINDI CHA KUENZIA FEBRUARI, 2022 HADI JANUARI, 2023

Idara ya Kamati za Bunge,
Ofisi ya Bunge
S.L.P. 941
DODODMA

FEBRUARI, 2023

YALIYOMO

SEHEMU YA KWANZA.....	1
1.0 UTANGULIZI	1
1.1 Majukumu	2
1.2 Njia zilizotumika kutekeleza Majukumu	2
1.3 Shughuli zilizotekelezwa na Kamati.....	3
1.3.1 Ziara za Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo 2021/2022 na Uchambuzi wa Bajeti 2022/2023	3
1.3.2 Kupokea na Kujadili Taarifa mbalimbali za Utekelezaji wa Majukumu ya Ofisi ya Rais	4
1.3.3 Uchambuzi wa Miswada na Maazimio	6
1.3.4 Kushiriki katika Semina.....	6
2.0 UTEKELEZAJI WA MAAZIMIO YA BUNGE	7
2.1 Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI)	7
2.1.1 Mpango wa Ukarabati wa Shule Kongwe za Sekondari za Serikali.....	7
2.1.2 Utaratibu wa Halmashauri Nchini kutumia asiliia 10 ya mapato ya ndani kwa ajili ya mikopo kwa Makundi maalum.	8
2.1.3 Mradi wa Mabasi yaendayo kwa Haraka Dar es Salaam (DART)	8
2.1.4 Uendeshaji wa Masoko Nchini	9
2.1.5 Shirika la Masoko ya Kariakoo.....	10
2.1.6 Wakala wa Barabara Vijijini na Mijini (TARURA)	10
2.1.7 Utekelezaji wa Miradi ya Kimkakati Katika Halmashauri Nchini	11
2.2 Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora (MUUB)	11
2.2.1 Sekretarieti ya Maadili ya Viongozi wa Umma	11
2.2.2 Taasisi ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa	12
2.2.3 Mamlaka ya Serikali Mtandao (e-GA)	12
2.2.4 Sekretarieti ya Ajira katika Utumishi wa Umma.....	14
2.2.5 Idara ya Kumbukumbu na Nyaraka za Taifa.....	15

2.2.6 Mfuko wa Maendeleo ya Jamii (TASAF).....	16
SEHEMU YA TATU	18
3.0 MATOKEO YA UCHAMBUZI WA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KAMATI	18
3.1 Maelezo ya Jumla.....	18
3.2 Matokeo ya Uchambuzi wa Kamati	18
3.2.1 Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI)	18
3.2.2 Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora (MUUUB)	36
SEHEMU YA NNE	45
4.0 MAONI NA MAPENDEKEZO	45
4.1 Maoni.....	45
4.2 Mapendekezo.....	46
4.2.1 Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI)	46
4.2.2 Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora	50
SEHEMU YA TANO	51
5.0 HITIMISHO	51

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 136(15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020 naomba kuwasilisha mbele ya Bunge lako Tukufu, Taarifa ya Mwaka ya Shughuli za Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Utawala na Serikali za Mitaa, kwa kipindi cha kuanzia Februari, 2022 hadi Januari, 2023.

Taarifa hii inaelezea shughuli mbalimbali zilizotekelezwa na Kamati ya Utawala na Serikali za Mitaa, katika kipindi cha mwaka mmoja wakati ikitimiza majukumu ya kikanuni ya kuisimamia na kuishauri Serikali.

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii imegawanyika katika Sehemu Kuu tano, ambazo ni: -

- i) Utangulizi;
- ii) Matokeo ya Uchambuzi wa shughuli zilizofanywa na Kamati;
- iii) Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge yaliyotolewa kwenye Mkutano wa sita;
- iv) Maoni na Mapendekezo ya Kamati; na
- v) Hitimisho.

1.1 Majukumu

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 6(4) ya Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020 Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Utawala na Serikali za Mitaa, inasimamia shughuli za Ofisi ya Rais – Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora na Ofisi ya Rais – Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa.

Aidha, Kanuni ya 7(1) ya Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020 imefafanua majukumu ya Kamati hii kuwa ni: -

- a) Kushughulikia Bajeti ya Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora na Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa;
- b) Kushughulikia Miswada ya Sheria na Maazimio na Mikataba inayopendekezwa kuridhiwa na Bunge iliyo chini ya Ofisi ya Rais;
- c) Kushughulikia Taarifa za Utendaji za kila Mwaka za Ofisi ya Rais - Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora na Ofisi ya Rais - Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa; na
- d) Kufuatilia utekelezaji wa majukumu ya Wizara, Taasisi na Idara zilizo chini ya Ofisi ya Rais.

1.2 Njia zilizotumika kutekeleza Majukumu

Mheshimiwa Spika, Katika kutekeleza majukumu yake, Kamati ilitumia njia mbalimbali kama ifuatavyo: -

- a) Vikao na Wizara, Taasisi na Idara zilizo chini ya Ofisi ya Rais ili kufahamu Muundo na Majukumu na shughuli zinazotekelezwa;
- b) Uchambuzi wa Taarifa mbalimbali za kiutendaji kutoka Ofisi ya Rais;
- c) Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022 kwa mujibu wa Kanuni ya 117(1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Juni, 2020; na
- d) Mafunzo na Semina za kuwajengea uwezo (*capacity building*) Wajumbe wa Kamati.

Lengo la kutumia mbinu hizo tofauti ni kuwawezesha Wajumbe wa Kamati kujielimisha kwa kina kuhusu nyanja ambazo wamepewa wajibu wa kuisimamia na kuishauri Serikali.

1.3 Shughuli zilizotekelezwa na Kamati

Mheshimiwa Spika, ili kukidhi matakwa ya Kanuni ya 7(1) ya Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020, katika kipindi cha Februari 2022 hadi Januari, 2023 Kamati ilipanga na kutekeleza shughuli zifuatazo: -

1.3.1 Ziara za Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo 2021/2022 na Uchambuzi wa Bajeti 2022/2023

Mheshimiwa Spika, ili kuzingatia Kanuni ya 117(1) na (2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020 Kamati ilifanya ziara za ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo na uchambuzi wa Bajeti

za Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora na Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa.

1.3.2 Kupokea na Kujadili Taarifa mbalimbali za Utekelezaji wa Majukumu ya Ofisi ya Rais

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia Kifungu cha 6(4)(a) na (b) ikisomwa pamoja na Kifungu cha 7(1)(d) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, katika kipindi cha taarifa hii Kamati Kwa nyakati tofauti ilipokea na kujadili taarifa mbalimbali za utekelezaji wa majukumu Wizara inayozisimamia kama ifuatavyo: -

(i) Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI)

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, Kamati ilipokea na kujadili taarifa za: -

- i) Migogoro ya ardhi katika Jiji la Dodoma;
- ii) Wakala wa Mabasi yaendayo kwa haraka katika jiji la Dar es salaam (DART);
- iii) Wakala wa ujenzi wa barabara Vijijini na Mijini (TARURA);
- iv) Shirika la masoko la Kariakoo;
- v) Bodi ya mikopo ya Serikali za Mitaa;
- vi) Mikopo ya asilimia 10 ya Mapato ya Ndani kwa Wanawake, Vijana na Watu wenye Ulemavu,
- vii) Ujenzi wa Shule za Sekondari za Kata;
- viii) Ujenzi wa Shule za Sekondari za Bweni za Wasichana Kwenye Mikoa; na

- ix) Matumizi mengineyo ya fedha za Mapato ya Ndani ya Halmashauri (60/40).

(ii) Ofisi ya Rais ya Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora

Kwenye Ofisi ya Rais Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora (MUUB) Kamati ilipokea na kujadili taarifa zifuatazo:

-

- i) Mpango wa kurasimisha biashara za wanyonge Tanzania (MKURABITA);
- ii) Taasisi ya Uongozi;
- iii) Chuo cha Utumishi wa Umma;
- iv) Mfuko wa maendeleo ya Jamii (TASAF);
- v) Taasisi ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa (TAKUKURU);
na
- vi) Wakala wa Ndege za Serikali.

Mheshimiwa Spika, lengo la Kamati kupokea na kujadili taarifa za Utekelezaji za Wizara inazosisimamia ilikuwa ni kutekeleza jukumu la Kibunge la kuisimamia Serikali kama inavyoainishwa katika Ibara ya 63(2) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977 ikisomwa pamoja na Kanuni ya 7(1)(c) ya Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge. Baada ya kujadili Taarifa hizo, Kamati ilibaini masuala mbalimbali ambayo yanafafanuliwa katika Sehemu ya Pili ya taarifa hii.

1.3.3 Uchambuzi wa Miswada na Maazimio

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha taarifa hii Kamati haikushughulikia mswada wowote wa Sheria wala maazimio ya kuridhiwa na Bunge yanayotokana na Ofisi ya Rais.

1.3.4 Kushiriki katika Semina

Mheshimiwa Spika, Wajumbe wa Kamati ya Utawala na Serikali za Mitaa walipata fursa ya kushiriki katika semina mbalimbali zilizoandaliwa na Ofisi ya Bunge, Wizara na Taasisi zilizo chini ya Ofisi ya Rais, pamoja na Taasisi zisizo za Kiserikali ambazo zimekuwa zikifanya kazi na Kamati.

Semina hizo zililenga kuwaongezea ujuzi na uelewa Wajumbe wa Kamati katika nyanja mbalimbali pamoja na kuwakumbusha kuhusu wajibu na majukumu ya Kibunge ambayo wanayatekeleza katika kuisimamia na kuishauri Serikali.

SEHEMU YA PILI

2.0 UTEKELEZAJI WA MAAZIMIO YA BUNGE

2.1 Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI)

Mheshimiwa Spika, Kamati imepokea taarifa ya Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge yaliyotolewa kwa Serikali katika Mkutano wa Sita wa Bunge, Februari, 2022 ambapo kwa asilimia 90 maazimio hayo yametekelezwa, na yaliyobaki Kamati imefahamishwa kuwa michakato ya utekelezaji wake inaendelea. Taarifa ya utekelezaji wa maazimio hayo ni kama ifuatavyo: -

2.1.1 Mpango wa Ukarabati wa Shule Kongwe za Sekondari za Serikali.

Mheshimiwa Spika, Katika utekelezaji wa azimio hili Serikali imeieleza Kamati kuwa imetoa maelekezo kwa Makatibu Tawala wa Mikoa na Wakurugenzi wa Mamlaka za Serikali za mitaa kuzingatia Sheria ya Ununuzi wa Umma Sura 410 na Kanuni zake katika kutekeleza miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, Wizara haikuwasilisha kwa Kamati waraka, barua ama mwongozo wa maelekezo uliotolewa kwa Makatibu Tawala wa Mikoa na Wakurugenzi wa Mamlaka za Serikali za mitaa hali iliopelekea Kamati kushindwa kupata Ushahidi wa utekelezaji wa azimio hili.

2.1.2 Utaratibu wa Halmashauri Nchini kutumia asiliia 10 ya mapato ya ndani kwa ajili ya mikopo kwa Makundi maalum.

Mheshimiwa Spika, Bunge lilipitisha azimio la kuitaka Serikali kufanya marekebisho ya Sheria na Kanuni juu ya utaratibu mzima wa Halmashauri Nchini kutumia asilimia 10 ya mapato ya ndani ili mfuko huo uweze kukidhi makundi yote.

Mheshimiwa Spika, Kamati imeelezwa kuwa pamoja na mambo mengine Serikali imeshaanza mchakato wa kutekeleza maagizo hayo, ambapo mpaka sasa wameshaunda timu ya kuandaa Rasimu ya marekebisho ya Sheria ili yaweze kuzingatiwa wakati wa kuandaa Sheria ya Fedha ya Mwaka 2023.

2.1.3 Mradi wa Mabasi yaendayo kwa Haraka Dar es Salaam (DART)

Mheshimiwa Spika, Katika azimio hili la Bunge, Bunge iliitaka Serikali kuandaa Mswada wa Sheria utakaoweka mfumo mzuri utakaosimamia Usafiri wa Umma Mijini. Wizara imeieleza Kamati kuwa Serikali imekamilisha Waraka wa Baraza la Mawaziri kuhusu pendekezo la kutungwa kwa Sheria ya Usafiri wa Umma Mijini. Waraka huo kwa sasa upo kwenye ngazi ya Sekretarieti ya Baraza la Mawaziri, baada ya kupita ngazi mbalimbali mswada utawasilishwa Bungeni.

Mheshimiwa Spika, Serikali imeahidi kuuleta Mswada huo Bungeni mapema iwezekanavyo.

2.1.4 Uendeshaaji wa Masoko Nchini

Mheshimiwa Spika, Katika azimio hili la Bunge, Bunge iliitaka Serikali iweke utaratibu Madhubuti wa kisheria utakaobainisha ufanyaji kazi wa wahusika wote wa usimamizi wa masoko wakiwemo watu wa kati pamoja na kubainisha bei elekezi ya upangishaji wa vizimba vya sokoni.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kuwa Serikali imefanya uchambuzi wa changamoto zilizobainishwa na Bunge na kubaini chanzo cha changamoto hii ni Sheria zinazosimamia masoko Nchini. Aidha, uchambuzi umefanyika ili kubaini mapungufu katika Sheria ndogo zinazosimamia uendeshaaji wa masoko katika Mamlaka za Serikali za Mitaa. Uchambuzi huu utaiwezesha Ofisi ya Rais – TAMISEMI kuandaa Sheria ndogo ya Mfano itakayozingatia masuala ya bei na upangishaji wa vizimba na uwepo wa madalali katika masoko ili itumike na Halmashauri zote Tanzania Bara kuandaa Sheria zao ndogo za usimamizi na uendeshaaji wa Masoko Nchini.

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Rais - TAMISEMI imetoa ahadi (*commitment*) kuwa hadi kufikia mwezi Juni, 2023 itakuwa imekamilisha maandalizi ya Sheria Ndogo ya Mfano kwa ajili ya kutumika na Halmashauri kuandaa Sheria Ndogo za kusimamia uendeshaaji wa masoko yao. Aidha, Wizara imeahidi kuuleta Mswada wa marekebisho ya Sheria Bungeni.

2.1.5 Shirika la Masoko ya Kariakoo

Mheshimiwa Spika, Katika azimio hili Serikali ilielekezwa kufanya mambo yafuatayo: -

- i) Serikali iliongezee mtaji Shirika la Masoko Kariakoo ili limudu majukumu yake kikamilifu na kuchangia pato la Taifa na ustawi wa Maisha ya Wananchi; na
- ii) Serikali iandae mapendekezo ya marekebisho ya Sheria iliyoanzisha Shirika la Masoko ya Kariakoo ili kusahihisha upungufu katika Sheria hiyo.

Mheshimiwa Spika, Serikali imeieleza Kamati kuwa michakato mbalimbali ili kutekeleza maagizo hayo tayari imeshaanza ambapo hatua iliyofikiwa sasa ni uchambuzi wa Sheria Sura 132 ya Shirika la Masoko ya Kariakoo na kubainisha maeneo yanayohitaji kufanyiwa marekebisho ya Sheria hiyo. Aidha, ukamilishaji wa hatua zinazofuata za kurekebisha Sheria utaenda sambamba na mwongozo wa mabadiliko utakaotolewa na Serikali.

2.1.6 Wakala wa Barabara Vijijini na Mijini (TARURA)

Mheshimiwa Spika, Bunge lilitoa azimio la kuitaka Wakala wa Barabara Mijini na Vijijini kupitia Ofisi ya Rais – TAMISEMI kutafuta utaratibu endelevu utakaowezesha TARURA kupata fedha za kutosha ili iweze kutekeleza kazi zake za kukarabati na kujenga barabara mpya. Kamati inatoa pongezi kwa Serikali kwa kuiongezea TARURA fedha kwa ajili ya matengenezo, ujenzi na ukarabati wa miundombinu ya barabara kupitia vyanzo vipya vya fedha vilivyoibuliwa.

2.1.7 Utekelezaji wa Miradi ya Kimkakati Katika Halmashauri Nchini

Mheshimiwa Spika, Bunge liliazimia kuwa Serikali ifanye marekebisho katika Mwongozo wa Miradi ya Kimkakati utakaotoa fursa sawa kwa Halmashauri zote nchini ili kukidhi azma ya Serikali ya kuongeza mapato ya Halmashauri na kuwezesha ustawi wa wananchi.

Mheshimiwa Spika, Kamati imeelezwa kwamba Serikali kwa kushirikiana na Mfuko wa Umoja wa Mataifa wa Maendeleo ya Mitaji (UNCDF) tayari wameshaandaa mwongozo wa Kitaifa wa Uandaaji na Ugharamiaji wa Miradi ya Kuongeza Mapato.

2.2 Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora (MUUB)

2.2.1 Sekretarieti ya Maadili ya Viongozi wa Umma

Mheshimiwa Spika, Bunge liliazimia kwamba Serikali ianzishe mchakato wa marekebisho ya Sheria ya maadili ya Viongozi wa umma ili kuweka Ukomo wa Viongozi wa Umma kuwasilisha Tamko la Mwisho.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kutekeleza azimio hili la Bunge kikamilifu. Tarehe 14 September, 2022 Bunge ilipitisha marekebisho ya Sheria ya maadili ya Viongozi wa Umma, Na. 13 ya mwaka 1995 kwa kurekebisha kifungu cha 9(1)(c) kama ilivyokuwa imeazimiwa kwa kuweka ukomo wa muda kwa Viongozi wanaotoa tamko la mwisho wa kutumikia wadhifa.

2.2.2 Taasisi ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa

Mheshimiwa Spika, Azimio la Bunge liliielekeza Serikali kufanya mambo yafuatayo: -

- i) Serikali ianzishe mchakato wa marekebisho ya Sheria ya kuzuia na Kupambana na Rushwa Sura ya 329 kwa lengo la kuondoa upungufu katika Sheria hiyo; na
- ii) TAKUKURU ijikite zaidi katika kuzuia rushwa badala ya kupambana wakati matendo ya rushwa yameshafanyika.

Mheshimiwa Spika, Serikali imeieleza kamati kuwa kwenye utekelezaji wa azimio la kurekebisha Sheria ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa Sura ya 329 tayari Wizara imeshakusanya maoni kutoka kwa wadau na kwamba hatua inayoendelea sasa ni kuandaa Waraka wa Baraza la Mawaziri.

Mheshimiwa Spika, Katika utekelezaji wa azimio la Bunge kwa taasisi ya TAKUKURU kujikita zaidi katika kuzuia rushwa kuliko kupambana, Kamati inaipongeza Wizara kwa kuanzisha Programu ijulikanayo kama TAKUKURU Rafiki. Programu hiyo ina lengo la kuongeza wigo wa ushiriki wa Wananchi na wadau katika kuzuia rushwa nchini.

2.2.3 Mamlaka ya Serikali Mtandao (e-GA)

Mheshimiwa Spika, Bunge liliazimia yafuatayo kwa Mamlaka ya Serikali Mtandao: -

- i) Serikali itoe mwongozo thabiti kwa Taasisi zote za Umma zinazoanzisha programu tumizi ikiwemo programu za

ukusanyaji wa mapato, zianzie kwa Wakala wa Serikali Mtandao;

- ii) Serikali Mtandao (e-GA) iimarisha na isimaie kikamilifu Mifumo mbalimbali iliyoanzishwa na iliyopo Serikalini na kwenye Taasisi zake ili kuondoa kasoro na dosari katika utendaji wa Mifumo hiyo kwa lengo la kuleta ufanisi;
- iii) Serikali izikumbushe Taasisi zote za Umma kuzingatia kikamilifu Mifumo mbalimbali iliyoanzishwa na iliyopo Serikalini na kwenye Taasisi zake ili kuondoa kasoro na dosari katika utendaji wa Mifumo hiyo kwa lengo la kuleta ufanisi; na
- iv) Serikali Mtandao itengeneze Mifumo ya TEHAMA katika Taasisi zote za Umma, Vyama vya Ushirika, SACOSS na kutambua Wakulima nchini.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuweka mwongozo ambao unazitaka taasisi zote za Serikali kuwasiliana na Mamlaka ya Serikali mtandao pale wanapotaka kuanzisha programu tumizi. Aidha, Serikali imekamilisha kukusanya taarifa kuhusu mifumo yote ya kieletronik inayotumiwa na taasisi za umma na kuziowanisha (*merge*) ili ziweze kusomana.

Mheshimiwa **Spika**, Serikali imetoa maelekezo kwa Taasisi zote za Umma kuzingatia kikamilifu Mifumo mbalimbali iliyoanzishwa na iliyopo Serikalini na kwenye Taasisi zake ili kuondoa kasoro na dosari katika utendaji wa Mifumo hiyo kwa lengo la kuleta ufanisi.

2.2.4 Sekretarieti ya Ajira katika Utumishi wa Umma

Mheshimiwa Spika, Bunge liliazimia yafuatayo kwa Sekretarieti ya Ajira katika Utumishi wa Umma: -

- i) Sekretarieti iongeze juhudi ya kuuelimisha Umma ili kuwanusuru watu dhidi ya utapeli na tatizo la kughushi katika mchakato wa Ajira;
- ii) Mafunzo ya mara kwa mara yatolewe kwa Watumishi wa Sekretarieti ili kuweza kuendana na teknolojia ya kisasa;
- iii) Serikali iiwezeshe Sekretarieti kuwa na Mfumo Madhubuti wenye uhakika wa usalama wake; na
- iv) Taasisi zote za Serikali na za Umma zianze kutumia Mifumo mipya ya ufuatiliaji na utendaji kazi.

Mheshimiwa Spika, Kamati imeridhishwa na utekelezaji wa maazimio hayo yote kama yalivyoazimiwa na Bunge.

Mheshimiwa Spika, katika utendaji kazi wa Sekretarieti ya Ajira Kamati imebaini kuwepo na changamoto ya baadhi ya Vijana wanaoomba kazi Serikalini kukosa kigezo cha kuwa na cheti cha JKT suala ambalo kwa kiasi kikubwa halitokani na waombaji bali ni mfumo mzima wa masomo uliopo kwa sasa, ambapo vijana wengi wamekuwa hawapatiwi fursa ya kujiunga na Jeshi la Kujenga Taifa pindi wamalizapo masomo ya Kidato cha Sita.

Mheshimiwa Spika, ili kuondoa changamoto hiyo kwa Vijana wetu, Kamati inaishauri Serikali ione umuhimu wa kuwawezesha

vijana wote wanaomaliza elimu ya Kidato cha Sita kuhudhuria mafunzo ya JKT.

Mheshimiwa Spika, pamoja na changamoto hiyo, Kamati pia imebaini uwepo wa Changamoto inayowapata vijana waliomaliza masomo miaka ya nyuma kushindanishwa na wale ambao wamehitimu masomo yao katika miaka ya karibuni hali ambayo imekuwa ikiwakosesha nafasi ya kuwa kwenye nafasi nzuri ya kushinda katika saili wanazofanya, hasa ukizingatia kuwa aliyemaliza miaka ya karibuni anakuwa na uelewa na kumbukumbu nzuri kuliko yule aliyemaliza miaka ya nyuma.

Mheshimiwa Spika, Ni rai ya Kamati kuwa, Serikali ione umuhimu wa kuwatofautisha vijana hawa kwenye saili mbalimbali wanazofanya ili kuwapa nafasi kubwa ya kuweza kushinda na kupata ajira Serikalini, vinginevyo vijana hawa wataendelea kuachwa na mfumo na kukosa kabisa ajira. Aidha, Kamati inaipongeza Serikali kwa kuendesha usaili katika Kanda hali ambayo imewapunguzia gharama wasailiwa.

2.2.5 Idara ya Kumbukumbu na Nyaraka za Taifa

Mheshimiwa Spika, Bunge liliazimia Serikali kuiwezesha zaidi kibajeti Idara ya Kumbukumbu na Nyaraka za Taifa ili ifanikishe kazi muhimu ya kuhifadhi nyaraka na kuimarisha usalama wa nyaraka zinazohifadhiwa.

Mheshimiwa Spika, Kamati imeelezwa kuwa hadi kufikia Disemba, 2022 Idara ya Kumbukumbu na Nyaraka za Taifa imepokea kiasi cha Sh. 834,858,222.80 ikiwa ni asilimia 59.2 ya bajeti yote ya Maendeleo, ukilinganisha na bajeti ya mwaka wa fedha 2021/2022, ambapo Idara ilipokea jumla ya Sh. 340,000,000 ikiwa ni asilimia 17 tu ya bajeti yote. Kamati inaipongeza Serikali kwa kutekeleza azimio hili.

2.2.6 Mfuko wa Maendeleo ya Jamii (TASAF)

Mheshimiwa Spika, Bunge liliazimia yafuatayo kwa Sekretarieti ya Ajira katika Utumishi wa Umma: -

- i) Serikali ifanye jitihada za makusudi kuhakikisha kuwa Wanufaika hao wanapatiwa namba/Vitambulisho vya Taifa ili kuwawezesha kupata huduma muhimu pale inapobidi ikiwepo kupokea ruzuku kwa njia ya Kielektroniki ili waweze kujikwamua kiuchumi; na
- ii) TASAF iendeele kupatiwa fedha za kutosha ili iweze kuwakomboa Wananchi wengi kiuchumi na kuboresha huduma katika Jamii ikiwa ni pamoja na kukarabati Madarasa ya zamani.

Mheshimiwa Spika, TASAF na NIDA wamesaini makubaliano ya kuwapatia walengwa wa Mpango Namba/Vitambulisho vya Taifa na kupokea ruzuku zao kwa njia ya kielektroniki. Hadi kufikia mwezi Disemba, 2022 zaidi ya walengwa 400,000 wa Mpango wa TASAF walipatiwa Namba/Vitambulisho vya Taifa na wanapokea

ruzuku zao kwa njia ya kielektroniki ikilinganishwa na walengwa 132,569 waliokuwa wamefikiwa hadi Disemba 2021.

Mheshimiwa Spika, Hadi kufikia mwezi Disemba, 2022 Serikali kupitia bajeti ya Mwaka tayari imekwishatoa zaidi ya Shilingi Bilioni 17.0 kwa ajili ya utekelezaji wa Kipindi cha Pili cha Mpango huu. Aidha, Serikali imepata mkopo wa masharti nafuu wa Dola Milioni 50 sawa na Shilingi za kitanzania bilioni 115 kutoka mfuko wa maendeleo wa nchi zinazotoa mafuta kwa wingi (OFID) na kuelekeza fedha hizo kwenye utekelezaji wa mpango wa TASAF kwenye Halmashauri 33 katika mikoa mitano ya Simiyu, Mwanza, Geita, Arusha na Njombe.

SEHEMU YA TATU

3.0 MATOKEO YA UCHAMBUZI WA UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA KAMATI

3.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, Sehemu hii ya taarifa inaelezea kwa ufasaha majukumu yaliyotekelezwa na Kamati kwa kipindi chote cha mwaka mmoja. Uchambuzi wa kina wa matokeo ya shughuli hizo umefanyika kwa kuainisha Wizara, Taasisi na Idara iliyohusika na kuonesha mafanikio na changamoto.

3.2 Matokeo ya Uchambuzi wa Kamati

Mheshimiwa Spika, naomba sasa kutoa maelezo kuhusu matokeo ya uchambuzi wa Kamati kwenye masuala yaliyobainishwa na Kamati kama ifuatavyo: -

3.2.1 Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI)

i. Migogoro ya Ardhi katika Jiji la Dodoma

Mheshimiwa Spika, Katika vipindi vitatu tofauti, Kamati ilikutana na Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, ili kujadili migogoro ya ardhi katika Jiji la Dodoma na utatuzi wake.

Mheshimiwa Spika, wakati wa kujadili taarifa zilizowasilishwa, mambo kadhaa ambayo yamekuwa yakilalamikiwa na baadhi ya Wananchi walioathirika katika mazoezi ya utwaaji wa ardhi ndani ya Jiji la Dodoma yaliibuliwa na Wajumbe. Miongoni mwa mambo hayo ni pamoja na msingi na mantiki ya mwenye eneo kutoa

asilimia 10 kwa ajili ya barabara, mgawanyo wa ardhi wa asilimia 30 kwa Halmashauri na asilimia 70 kwa mwenye eneo, namna kampuni binafsi za upimaji zilivyopatikana na usimamizi wake, Wananchi kuchukuliwa maeneo yao na kampuni pasipo fidia stahiki.

Mheshimiwa Spika, katika zoezi la kupanga, kupima na kumilikisha ardhi katika Jiji la Dodoma wananchi wamedhulumiwa au kuporwa ardhi yao kwa namna zifuatazo: -

- a) Umilikishwaji kiwanja chenye hati pandikizi – yaani kiwanja kimoja kumilikishwa kwa mtu zaidi ya mmoja. Hali hiyo inaweza kuwa imechangiwa na Watumishi wa Sekta ya Ardhi kukosa uadilifu na weledi, jambo linaloweza kuwa limesababisha matumizi ya mifumo kwa maslahi yao binafsi;
- b) Wananchi wenye maeneo madogo kuunganishwa pamoja katika upimaji na hivyo kuyapoteza kabisa maeneo yao bila fidia yoyote;
- c) Katika upimaji shirikishi makubaliano yalikuwa baada ya kutoa asilimia 10 ya eneo kwa ajili ya miundombinu ya barabara, eneo lililobaki likifanyiwa upimaji mmiliki wa eneo anapewa asilimia 70 na Jiji linachukuwa asilimia 30. Hata hivyo, katika utekelezaji, Jiji limechukua zaidi ya asilimia 30 na mahali pengine imetwaa eneo lote bila fidia. Maswali ya kujiuliza hapa ni je asilimia 10 ya miundombinu ni kweli imetengwa kwa ajili hiyo? na kwa nini wamiliki hawakupewa fursa ya kuchagua maeneo

mbadala na badala yake Jiji lilitwaa maeneo mazuri (potential areas) na kuwaachia wamiliki wa awali maeneo yasiyo mazuri; na

- d) Ofisi ya Jiji haikuandaa hadidu za rejea zinazoonesha upimaji utakavyofanyika. Hali hiyo ilisababisha kampuni za upimaji kupima viwanja kiholela na kuzalisha viwanja vidogovidogo vingi ili kujiongezea kipato. Upimaji wa namna hiyo haukuzingatia utaratibu wa kupima maeneo kwa kuzingatia mpango wa *high density, medium density* na *low density* kama ilivyo kwa mipango miji ya maeneo mengine. Sababu kubwa ni utaratibu uliotumika kuzilipa kampuni kulingana na idadi ya viwanja zilizopima.

Mheshimiwa Spika, Kamati haikuridhishwa na maelezo yaliyotolewa kwamba chanzo cha migogoro ni kukosa uadilifu, uaminifu, weledi na kutokuzingatia maadili ya taaluma inayohusika (mipango miji, upimaji na Ramani, uthamini na umilikishaji ardhi) kwa baadhi ya Watumishi wa Sekta ya ardhi waliokuwepo CDA na ambao pia walirithiwa na Jiji la Dodoma, madai ya fidia kwa mashamba/maeneo ambayo yalitwaliwa na kupimwa na CDA pamoja na uelewa mdogo wa Wananchi kuhusu masuala ya ardhi.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifahamishwa kwamba katika kutatua migogoro hiyo, Kamati mbalimbali za utatuzi wa Migogoro ya Ardhi ziliundwa na Watumishi wapatao 22 wa Sekta ya ardhi waliotuhumiwa kusababisha migogoro walihamishwa. Kamati

zilizoundwa ni pamoja na Kamati ya Mkuu wa Mkoa wa Dodoma, Kamati ya Mkuu wa Wilaya ya Dodoma na Kamati ya Madiwani.

Mheshimiwa Spika, pamoja na maelezo hayo na jitihada za kutatua migogoro bado kumekuwepo na malalamiko kutoka kwa Wananchi wa Jiji la Dodoma kutopewa haki yao stahiki ilioporwa.

Mheshimiwa Spika, Kamati haijaridhishwa na hatua ya kuwahamisha Watumishi 22 ambao kwa maelezo ya Jiji, Watumishi hao hawana uadilifu, uaminifu na weledi katika taaluma zao na hivyo kusababisha migogoro sugu ya ardhi. Kamati imebaini kuwa hatua iliyochukuliwa ya kuwahamisha watumishi hao haijatatua migogoro iliyopo na badala yake imehamishia tatizo kwenye Halmashauri walikohamishiwa.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaona kwamba utaratibu uliotumika kutatua migogoro hii unafanana na utaratibu uliotumika Mkoani Mtwara ambapo waliotuhumiwa kutenda kosa ndiyo hao hao waliokuwa wanachunguza tuhuma.

Mheshimiwa Spika, haiingii akilini Wataalam wanaodaiwa kusababisha migogoro ndiyo hao hao walioko katika timu za utatuzi wa migogoro waliyoisababisha.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na maelezo ya Jiji kupeleka lawama kwa CDA, Kamati imebaini kuwa migogoro mingi ya ardhi imezalishwa na Jiji baada ya kuruhusu Kampuni binafsi kufanya

upimaji. Kamati ina maoni kuwa swala la migogoro hiyo limedumu kwa muda mrefu bila ufumbuzi. Jambo hilo halina ufanisi katika kuwezesha ustawi wa watu Jijini Dodoma. Kwa sababu hiyo, kuna haja Serikali kuchunguza kwa kina tatizo hilo ili kubaini chanzo halisi cha mgogoro na hatimae kuchukua hatua stahiki dhidi ya wahusika Pamoja na kuwapatia Wananchi haki wanayo stahili.

ii. Mradi wa Mabasi yaendayo kwa Haraka – DART

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili Taarifa ya Utendaji ya Mradi wa Mabasi yaendayo haraka katika Jiji la Dar es Salaam (DART). Aidha, Kamati ilifanya ziara ya ukaguzi wa mradi huo wa Mabasi yaendayo kwa haraka awamu ya pili na ya tatu. Kamati inaipongeza Serikali kwa uwekezaji huo mkubwa ambao miundombinu iliyowekwa imechangia kuboresha muonekano wa mandhari ya Jiji la Dar Es Salaam. Kamati imeelezwa miongoni mwa faida zilizopatikana kutokana na mradi huo ni pamoja na: -

- i) Kuboresha huduma ya usafiri wa Umma katika Jiji na kupunguza muda wa safari toka saa tatu hadi dakika arobaini na tano (45) kwa safari moja, hivyo Wananchi kuwahi katika shughuli zao za kijamii na kiuchumi zinazoongeza tija kwenye pato la Taifa;
- ii) Matumizi ya teknolojia katika usimamizi na uendeshaaji wa usafiri wa umma umekua, mfano kwenye ukusanyaji wa nauli wa kielektroniki na mifumo ya mabasi inayotumia nishati isiyochafua mazingira;
- iii) Kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais – TAMISEMI, Wizara ya Fedha na Mipango na Mamlaka ya Serikali Mtandao

- (e-GA), wamesanifu na kujenga Mfumo wa kielektroniki wa kukusanya nauli uitwao (Automated Fare Collection System (AFCS), ambao unamilikiwa na Serikali, na kuwezesha ongezeko la mapato,
- iv) Kununua mfumo wa kuongoza mabasi ujulikanao kama (Intelligent Transportation System (ITS), kununua vifaa vya mfumo vikiwemo kadi na mageti mapya ambayo yatasimikwa kwenye vituo vyote vya DART; pamoja na
  - v) Ubora wa mradi umefanya Tanzania iwe nchi ya mfano kutokana na mradi ulivyo, kwa kuwa tangu kuanzishwa kwa mradi huu takribani nchi 12 zimekuja kujifunza zikiwemo nchi ya Zambia, Zimbabwe, Uganda, Kenya, Ethiopia, Senegal, Ghana, Rwanda, Angola, Botswana, Nigeria na Liberia.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na mafanikio hayo, Mradi pia unakabiliwa na changamoto mbalimbali ambazo ni: -

- i) Kukosa sheria mahususi ya kusimamia utekelezaji wa shughuli za mradi na kuufanya mradi huu kukosa uendelevu (sustainability aspect);
- ii) Uvamizi wa miundombinu ya mradi;
- iii) Uchache wa Mabasi;
- iv) Kuongezeka kwa gharama za uendesaji na matengenezo duni ya mabasi;
- v) Bado kuna upotevu wa mapato;
- vi) Ukosefu wa kadi janja;
- vii) Kuchelewa kulipa fidia kwa maeneo yanayotwaliwa;

- viii) Upatikanaji wa maeneo kwa ajili ya ujenzi wa mradi;
- ix) Viwango vya fidia ya ardhi pale ambapo mradi unahitaji kupanuliwa na kupelekea uvunjifu wa rasilimali mbalimbali na kusababisha fidia kuwa kubwa;
- x) Vibali vya ujenzi kutolewa kwenye maeneo ambayo tayari yamesanifiwa kwa ajili ya mradi;
- xi) Upungufu wa Ikama ya Watumishi 48, ambapo Wakala una Watumishi 86 badala ya 134 wanaohitajika;
- xii) Uwepo wa nafasi wazi 18 za uongozi; na
- xiii) Ukosefu wa jengo la Ofisi.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na mlolongo huo wa changamoto, changamoto kubwa ambayo inaikabili mradi huu ni kukosekana kwa Sheria inayosimamia usafiri wa umma mijini, Sheria zilizopo hazisimamii moja kwa moja usafiri wa umma mijini. Sheria hizo ni Sheria ya Udhhibiti wa Usafiri wa Nchi Kavu Na. 3 ya Mwaka 2019 inayohusika na kuanzisha mamlaka ya kutoa leseni, kupanga nauli na kupanga njia za usafiri ardhini; Sheria ya barabara Na. 13 ya 2007 inayo simamia ujenzi, udhibiti wa matumizi ya barabara na maeneo yaliyotengwa kama hifadhi za barabara; Sheria ya usalama barabarani Na. 168 ya Mwaka 1973 inayotoa mamlaka kwa jeshi la usalama barabarani kusimamia mwenendo wa vyombo vya usafiri katika miundombinu yote nchini na Tangazo la Serikali Na. 120 la 2007 lililoanzisha Wakala wa Mabasi Yaendayo Haraka, Dar es salaam. Sheria zote zilizoelezwa hapo juu hazijikiti moja kwa moja kusimamia na kutatua changamoto ya usafiri mijini.

iii. Wakala wa Barabara Vijijini na Mijini (TARURA)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kupokea na kujadili taarifa ya utendaji wa Wakala wa Barabara Vijijini na Mijini (TARURA). Aidha Kamati ilipata fursa ya kukagua ujenzi wa barabara katika Wilaya za Mufindi na Kilolo Mkoani Iringa. Miradi hii ya ujenzi wa barabara ilikuwa mahususi kwa ajili ya kurahisisha usafirishaji wa mazao ya mbogamboga na matunda kutoka maeneo ya uzalishaji kwenda katika masoko. Hata hivyo Kamati ilibaini barabara hizo zina uwezo wa kupitisha magari yenye uzito wa tani kumi au pungufu ya hapo. Tunaipongeza TARURA kwa kukamilisha ujenzi wa barabara hizo. Hata hivyo Kamati imebaini changamoto kubwa katika barabara hizo ni uwepo wa zao kubwa la biashara la mbao, ambalo linapitisha magari yenye uzito wa zaidi ya tani 30 na hivyo kusababisha uharibifu mkubwa wa barabara ambazo uwezo wake ni tani 10 tu. Kamati ilitaarifiwa kwamba magari makubwa yanayozidi uzito wa tani 10 hupitishwa nyakati za usiku kwa vile hayaruhusiwi kisheria kupita kwenye barabara hizo kutokana na uzito wake.

Mheshimiwa Spika, hali hii inatishia uhai wa barabara hizo lakini pia ujenzi wake haukuzingatia hali halisi ya maeneo haya ya uwepo wa mazao ya misitu hususan zao la mbao ambazo zinapatikana kwa wingi na zinahitaji magari makubwa kuzisafirisha kwenda katika masoko mbalimbali ndani na nje ya nchi. Kamati inashauri Serikali katika miradi ya ujenzi wa barabara za vijijini na mijini uzingatie matumizi yote yanayopatikana katika maeneo

husika na hivyo zijengwe barabara zinazoweza kuhimili uzito mkubwa.

Mheshimiwa Spika, kumekuwepo na malalamiko mengi kutoka kwa Wananchi, Wabunge, Halmashauri na Wadau mbalimbali nchini kuhusu ucheleweshwaji wa kuanza kazi za ujenzi wa barabara unaosababishwa na mambo mbalimbali, yakiwemo matatizo sugu ambayo ni: -

- i) Wakandarasi kutokuwepo uwandani baada ya kuingia mikataba na kukabidhiwa mradi;
- ii) Mfumo wa utoaji kazi kwa Wakandarasi kutohusisha ngazi ya Wilaya hali inayosababisha ucheleweshwaji wa utekelezaji wa mradi;
- iii) Ucheleweshwaji wa mradi unaotakana na taratibu za manunuzi kutokufanyika katika ngazi ya Wilaya; na
- iv) Ucheleweshwaji wa utekelezaji wa masharti ya mkataba kama vile utoaji wa msamaha kwa Wakandarasi (exemption).

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali ione umuhimu wa kuweka mifumo shirikishi hususani katika ngazi za Wilaya na itoe maelekezo kwa Wakandarasi kuwa mara baada ya kuingia mikataba kwenda kujitambulisha kwenye Ofisi za Wakuu wa Wilaya na Halmashauri. Kwa kufanya hivyo itarahisisha jukumu la ufuatiliaji wa utekelezaji wa miradi kwa viongozi mbalimbali wa Wilaya. Aidha, Kamati inasisitiza kwamba Serikali kwa upande mmoja na Wakandarasi kwa upande mwingine waheshimu na

kutekeleza kwa wakati makubaliano wanayoingia katika mkataba ili kuharakisha utekelezaji wa mradi.

Mheshimiwa Spika, wakati wa kujadili taarifa iliyowasilishwa na TARURA Kamati imebaini kwamba, moja ya changamoto kubwa inayotajwa kucheleweshwa kuanza au kukamilika kwa mradi ni mabadiliko ya majira, hasa nyakati za mvua.

Mheshimiwa Spika, Kamati haijaridhishwa na sababu hizo zilizotolewa, kwa sababu majira na jiografia ya nchi vinafahamika, hivyo visitumike kama kisingizio cha kutokutekeleza au kukamilisha miradi kwa wakati. Kamati inashauri kuwa wakati wa kupanga utekelezaji wa miradi mbalimbali ya ujenzi wa barabara uzingatie mabadiliko ya Majira na Jiografia ya nchi.

iv. Shirika la Masoko la Kariakoo (KMC)

Mheshimiwa Spika, Shirika la Masoko Kariakoo lilianzishwa kwa mujibu wa Sheria ya Shirika la Soko la Kariakoo Na. 36 ya Mwaka 1974 ili miongoni mwa mambo mengine, liweze kusimamia na kuendesha Soko Kuu pamoja na masoko mengine yatakayowekwa chini yake, kujenga masoko mengine katika Jiji la Dar es Salaam na kusimamia uendeshaji wake.

Mheshimiwa Spika, Shirika hilo ambalo lipo chini ya Ofisi ya Rais – TAMISEMI lina wanahisa wawili ambao ni Halmashauri ya Jiji la Dar es Salaam (Hisa asilimia 51) na Msajili wa Hazina kwa niaba ya Serikali Kuu (Hisa asilimia 49), Shirika hilo linamiliki mali zenye

thamani ya **Shilingi bilioni 56**. Aidha, mbali na Soko Kuu la Kariakoo Shirika lina maeneo mengine Tabata Bima na Mbezi Beach (Makonde).

Pamoja na shirika kutekeleza majukumu yake kwa mafanikio, limekuwa likikabiliwa na changamoto kadhaa ambazo ni pamoja; na upungufu katika Sheria ya Shirika ambao unaathiri utendaji na uendeshaji, uchakavu wa miundombinu yakiwemo majengo yaliyojengwa zaidi ya miaka 40 iliyopita, na zuio la magari yanayoleta mazao katika Soko la Kariakoo kutokana na Sheria Ndogo za Halmashauri ya Jiji la Dar es Salaam.

Mheshimiwa Spika, Kamati inashauri changamoto hizi kufanyiwa kazi ili kuwezesha shirika hili kujiendesha kwa ufanisi ikiwa ni pamoja na kupata sheria bora ambayo itawezesha shirika kuwekeza vitega uchumi zaidi na hivyo kuongeza wigo wa mapato na huduma kwa Wananchi.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini pia uwepo wa adha kubwa kwa Wakulima wanapokuja kuuza mazao sokoni kukumbwa na wimbi la Madalali ambao ndiyo wanaopanga bei ya kuuza mazao na kuwafanya Wakulima kukosa sauti kwenye mapatano ya kuuza bidhaa zao sokoni. Hali hiyo siyo tu inawapa Wakulima/Wafanyabiasha bei ya hasara bali pia inachangia upotevu wa mapato ya Serikali na kudhorotesha jitihada kubwa inayofanywa na Serikali katika kuinua uchumi wa Wananchi hususan Wakulima.

Mheshimiwa Spika, kutokana na changamoto ya upotevu wa mapato na huduma hafifu kwa Wananchi zinazosababishwa na Mifumo ya uendesaji, Serikali iangalie uwezekano wa kuanzisha Shirika la Masoko Nchini ambalo litasimamia uendesaji wa masoko yote badala ya kuwa na shirika linaloendesha shughuli zake kwenye mkoa wa Dar es Salaam pekee.

v. Bodi ya Mikopo ya Serikali za Mitaa

Mheshimiwa Spika, Bodi ya Mikopo ya Serikali za Mitaa imeanzishiwa kwa Sheria ya Fedha ya Serikali za Mitaa, Sura ya 290 iliyofanyiwa marekebisho mwaka 2019. Madhumuni ya uanzishwaji wa Bodi hiyo yalilenga katika kuhakikisha kuwa mamlaka za Serikali za Mitaa zinapata chanzo mbadala cha fedha kwa njia ya mikopo yenye riba nafuu kulinganisha na taasisi zingine za fedha.

Mheshimiwa Spika, Toka Bodi ilipoanza kutoa huduma kwa Mamlaka za Serikali za Mitaa mwaka 1965 hadi kufikia mwaka 2020 Bodi imetoa mikopo kwa Halmashauri 57 sawa na asilimia 30.9 ya Halmashauri zote nchini. Mikopo iliyotolewa kwa kipindi hicho ina thamani ya **Shilingi za Kitanzania 14,661,250.563.51**. Hata hivyo hadi kufikia Disemba 2022 Halmashauri 12 zinadaiwa madeni ya mikopo yenye thamani ya **Shilingi za Kitanzania 4,710,387,143.54**.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa kwa kipindi cha mwaka wa fedha 2021/2022, Bodi iliidhinisha mikopo kwa

Halmashauri moja tu ya Kisarawe wenye thamani ya Shilingi 300,000,000 kwa ajili ya ujenzi wa maduka katika kituo cha mabasi cha Kisarawe. Hata hivyo, Halmashauri ya Wilaya ya Kisarawe haikupewa Mkopo huo kwa kigezo cha mabadiliko ya uongozi ambayo yamepelekea kuchelewa kusaini mikataba.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Wizara kusimamia kikamilifu utendaji kazi wa Bodi hii ili kutimiza malengo au matakwa ya Kisheria ya uanzishwaji wake. Aidha, Wizara itizame upya Kanuni za uendeshaji wa Bodi hususani michango ya Halmashauri kwenye Bodi kwa kuweka ulazima wa kila Halmashauri kuchangia asilimia fulani kwenye Bodi kulingana na mapato yao. Kwa kufanya hivyo Bodi itakuwa na uwezo wa kukusanya fedha na kukopesha Halmashauri nyingi zaidi.

vi. Utekelezaji wa utoaji na urejeshaji wa fedha za asilimia 10 ya mapato ya ndani kwa ajili ya mikopo ya Vikundi vya Wanawake, Vijana na Watu Wenye Ulemavu.

Mheshimiwa Spika, Kamati katika kipindi cha taarifa hii, ilipokea na kujadili taarifa ya Utoaji na Urejeshaji wa mikopo ya asilimia 10 kwa makundi ya Wanawake, Vijana na Watu Wenye Ulemavu kwa baadhi ya Halmashauri nchini, ambapo pia Kamati ilipata fursa ya kutembelea Halmashauri za Mkoa wa Dar es Salaam kwenda kukagua utendaji wa vikundi hivyo.

Mheshimiwa Spika, Serikali imefanikiwa kuendelea kuyawezesha Kiuchumi Makundi ya Wanawake, Vijana na Watu wenye Ulemavu kupitia Mikopo ya Asilimia 10 inayotolewa na Halmashauri. Pamoja na jitahada na mafanikio hayo, zipo changamoto za **Mikopo Chechefu** iliyotokana na mikopo iliyotolewa kuanzia vipindi vya nyuma. Uwepo wa Mikopo Chechefu unarudisha nyuma utekelezaji wa Sheria ya Fedha ya Serikali za Mitaa Sura ya 290, kifungu 37A (4) cha kanuni za utoaji na usimamizi wa mikopo kwa vikundi vya Wanawake, Vijana na Watu wenye Ulemavu za mwaka 2019.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha 2017/18 hadi Disemba, 2022 mikopo iliyotolewa kwa **Vikundi 10,334** imepita muda wa marejesho (Mikopo Chechefu). Vikundi hivyo vilikopeshwa jumla ya **Shilingi 42,011,288,123.03** ambapo hadi Disemba, 2022 jumla ya **Shilingi 19,278,618,593.25** zimerejeshwa sawa na asilimia 46 ya mikopo iliyokopeshwa. Hivyo, kiasi cha **Shilingi 22,915,418,503.24** sawa na asilimia 54 hakijarejeshwa tofauti na makubaliano ya mkataba wa marejesho baina ya vikundi hivyo na Halmashauri.

Mheshimiwa Spika, changamoto zingine kubwa zilizobainiwa na Kamati ni kama zifuatazo: -

- i) Baadhi ya wakopeshwaji kuhamia sehemu nyingine kutokana na Halmashauri kushindwa kutambua na kuwafikia katika maeneo waliohamia wanakikundi hao hasa kwa Halmashauri za Mkoa wa Dar es Salaam;

- ii) Vikundi kusambaratika baada ya kupewa mikopo kutokana na kukosa malengo ya kufanya kazi pamoja na kutokuaminiana miongoni mwa wanachama. Aidha, Baadhi ya Mikopo iliyotolewa kupitia SACCOS, baadhi ya SACCOS hizo zilikufa Mfano SACCOS ya Uwemba katika Halmshauri ya Njombe;
- iii) Mitazamo potofu wa jamii kuwa fedha hizo ni kama msaada au fadhila, hivyo, hakuna jitihada za wanufaika kurejesha mikopo hiyo; na
- iv) Miradi ya wanufaika kuathiriwa na majanga mbalimbali ikiwemo moto, mafuriko, magojwa katika miradi ya ufugaji na kilimo, kufariki kwa wanachama na kuibiwa mali Pamoja na Usimamizi hafifu wa Vikundi.

Mheshimiwa Spika, ni ushauri wa Kamati kuwa Serikali ione uwezekano wakufanya mambo yafuatayo: -

- i) Kuhakikisha Mfumo wa Kielektroniki ambao umeanza kutumika mwezi Julai 2022 unasimamiwa ipasavyo na kuhakikisha changamoto ya mikopo chechefe inapungua;
- ii) Serikali ikamilishe mapitio ya Sheria ili kuwezesha uchukuaji wa hatua madhubuti kwa wahusika wote wanaokiuka Sheria na Kanuni za usimamizi wa Mikopo hii wakiwemo wasimamizi na wanufaika;
- iii) Kuhakikisha Kazi ya kuingiza taarifa za mikopo ya nyuma ikamilishwe kwa haraka ili kupata uhalisia wa madeni ambayo hayajarejeshwa;

- iv) Serikali ijipange kuhakikisha maboresho hayo yanayofanyika hayaathiri upatikanaji wa mikopo hii kwa makundi yote wakiwemo wanufaika walioko vijijini;
- v) Mikopo ambayo iko nje ya muda hatua madhubuti zichukuliwe na kuhakikisha fedha hizo zinarejeshwa na kutumika kama ilivyokusudiwa; na
- vi) Serikali ihakikishe Mikopo inatolewa kwa watu wenye ulemavu ikiwemo mtu mmoja mwenye ulemavu kwa mujibu wa kanuni ya 6A (1) ya Utoaji na Usimamizi wa Mikopo kwa Vikundi vya Wanawake, Vijana na Watu Wenye Ulemavu (Marekebisho ya Mwaka 2021).

vii. Ujenzi wa Shule za Sekondari za Kata Kupitia Mradi wa SEQUIP

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili taarifa kuhusu ujenzi wa shule za sekondari za kata. Wakati wa kujadili taarifa hizo, Kamati imebaini kuwepo kwa tofauti kubwa kati ya gharama zilizokadiriwa na gharama halisi baada ya ujenzi kukamilika. Gharama iliyokuwa imekadiriwa ni Sh. 470,000,000 kwa shule moja kwa miundombinu iliyoelekezwa kwa Mikoa yote. Kati ya shule kumi na nne katika mikoa saba ambayo taarifa zake zilijadiliwa tofauti ya gharama yaani (variation) ni kati ya Sh. 52,000,000 hadi 157,000,000 zaidi ya gharama iliyokadiriwa.

Mheshimia Spika, Kamati inaishauri Serikali kufanya tathmini ya gharama halisi za ujenzi katika kanda tofauti ili wanapopanga bajeti ya miradi izingatie hali halisi ya mazingira husika ikiwa ni

pamoja na umbali unaosababisha bei za vifaa vya ujenzi kutofautiana.

viii. Ujenzi wa Shule za Sekondari za Wasichana za Bweni za Mikoa kupitia Mradi wa EP4R

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifahamishwa kuhusu mradi wa ujenzi wa Shule za Sekondari za Wasichana za Bweni kwa kila Mkoa na kwamba mikoa 10, ambayo ni Dar Es Salaam, Pwani, Njombe, Mwanza, Shinyanga, Mara, Ruvuma, Singida, Lindi na Kagera imeshapelekewa fedha za ujenzi na ujenzi unaendelea na katika baadhi ya Mikoa unakaribia kukamilika. Kamati imebaini viashiria vya kuongezeka kwa gharama kama ilivyo katika Shule za kata kutokana na changamoto zilizoelezwa ambazo ni ukosefu wa maji, umeme, barabara katika maeneo ya ujenzi pamoja na kupanda kwa gharama za vifaa vya ujenzi.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza uongozi wa Mkoa wa Songwe na Halmashauri ya Mji wa Tunduma kwa ubunifu, baada ya kuomba kibali cha kujenga Shule ya sekondari ya Wasichana kwa majengo ya ghorofa badala ya majengo yaliyotawanyika kama ambavyo imeelekezwa katika ramani za ujenzi zilizotolewa na OR-TAMISEMI. Hali hii imesaidia kutumia eneo dogo na hivyo kuacha ardhi kwa ajili ya matumizi mengine.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kwamba mtindo wa ghorofa umeongeza gharama, pia umekuwa na tija kwani umeongeza Ofisi nne, madarasa matatu na matundu ya vyoo 24 zaidi ya ile idadi

iliyokadiriwa awali. Mheshimwa Spika, Kamati imeridhishwa sana na utekelezaji wa mradi huu na tunashauri OR – TAMISEMI iangalie uwezekano wa kuiga mfano huu kwa Mikoa mingine.

Mheshimiwa Spika, Kwa upande mwingine, Kamati imesikitishwa na uongozi wa Mkoa wa Tanga, ambapo baada ya kupelekewa fedha kwa ajili ya utekelezaji wa mradi wa ujenzi wa Shule ya Sekondari ya Wasichana, wameshindwa kuafikiana kuhusu sehemu gani Shule ijengwe hadi ikailazimu Wizara kuzichukua fedha zile na kuzipeleka katika Mkoa wa Njombe ambao wanatekeleza mradi huo katika Halmashauri ya Wilaya ya Wanging'ombe.

Mheshimiwa Spika, mivutano kama hii isiyokuwa na tija si jambo linalofaa. Kamati inatoa rai kwa Halmashauri zote na Sekretarieti za Mikoa kukubaliana linapokuja suala la utekelezaji wa miradi ya maendeleo.

ix. Matumizi mengineyo ya fedha za Mapato ya Ndani ya Halmashauri (60/40)

Mheshimwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili taarifa kuhusu makusanyo ya mapato ya ndani ya halmashauri na upangaji wa fedha za matumizi mengineyo kwa utaratibu wa asilimia 60 kwa 40 kutegemeana na makusanyo. Kamati imebaini kuwepo kwa tofauti kubwa katika gharama za uendeshaji wa Halmashauri zenye makusanyo madogo ikilinganishwa na zile zenye makusanyo makubwa. Mfano katika baadhi ya Halmashauri za Majiji,

Manispaa na Miji matumizi mengineyo yanazidi Sh. Billion nne hadi Billion ishirini wakati katika Halmashauri zenye makusanyo madogo matumizi mengineyo ni chini ya shs 300,000,000. Hali hii inafanya Halmashauri zenye makusanyo madogo kushindwa kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali kuziongezea fedha za uendeshaji halmashauri zenye makusanyo madogo. Aidha, Kwa upande wa Halmashauri zenye makusanyo makubwa yanayoanzia billion 10 kuwekewa utaratibu wa asilimia 70 kwa shughuli za maendeleo na asilimia 30 kwa matumizi mengineyo.

3.2.2 Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora (MUUUB)

i. Mpango wa Kurasimisha Rasilimali na Biashara za Wanyonge Tanzania (MKURABITA)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kupokea na kujadili taarifa ya utendaji ya MKURABITA pamoja na kufanya ziara za ukaguzi wa ujenzi wa Masjala za Ardhi katika Mikoa ya Dodoma na Morogoro.

Kamati inaipongeza MKURABITA kwa kazi nzuri iliyowezesha Wananchi wanaomiliki rasilimali na biashara nje ya mfumo rasmi kuzirasmisha na kuzitumia kupanga mahitaji kwa ajili ya kushiriki katika uchumi wa kisasa unaoendeshwa kisheria.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilijulishwa kwamba jumla ya Wakulima 163,568 wamepimiwa mashamba yao na kupewa hati za Kimila. Aidha, kwa kutumia rasilimali na biashara zilizorasimishwa Wananchi wameweza kupata mikopo kutoka kwenye Taasisi za Kifedha. Kamati imetaarifiwa kwamba jumla ya mikopo yenye thamani ya TSh. Trilioni 5.604 imetolewa na Taasisi za Fedha kwa Wananchi. Kati ya fedha hizo TSh. Trilioni 1.08 zimetolewa kwa Wananchi waliorasimisha mashamba na kupata hati za kumiliki ardhi Kimila. Shilingi Trilioni 2.703 zimetolewa kwa Wamiliki waliorasimisha viwanja mijini, na Shilingi Trilioni 1.821 zimetolewa kwa Wamiliki wa shughuli za kiuchumi.

Mheshimiwa Spika, mafanikio yaliyopatikana kutokana na urasimishaji wa rasilimali na biashara ni pamoja na mabadiliko ya kimtazamo katika uendeshaji wa biashara ambapo zaidi ya asilimia 70 ya Wafanyabiashara wanatunza kumbukumbu za biashara na hivyo kuweza kujua mwenendo wa biashara wanazoendesha. Mafanikio yaliyopatikana Kitaifa ni pamoja na kuongezeka kwa wigo wa walipa kodi, kuongezeka kwa mapato ya Serikali pamoja na kupungua kwa migogoro ya ardhi ambapo urasimishaji umefanyika.

Mheshimiwa Spika, Kamati inashauri uzoefu huu uliopatikana MKURABITA, katika kurasimisha ardhi kwa Wakulima utumike pia katika kurasimisha ardhi kwa Wafugaji ili nao wanufaike na mikopo na kuepuka kuhamahama na hivyo kupunguza migogoro baina ya Wafugaji na watumiaji wengine wa ardhi.

ii. Taasisi ya Uongozi (Uongozi Institute)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kupokea na kujadili taarifa ya utendaji ya Taasisi ya Uongozi. Aidha, Kamati ilipewa semina kwa siku mbili kuhusu uongozi na mawasiliano kwa Umma. Mheshimiwa Spika, nitumie fursa hii kumpongeza kwa dhati Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa kutilia mkazo suala la kuwajengea uwezo viongozi ili waweze kuwatumikia Wananchi kwa uadilifu na tija.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifahamishwa kwamba jumla ya Viongozi takriban 5,428 wamepatiwa mafunzo na Taasisi ya Uongozi. Viongozi walionufaika na mafunzo hayo ni pamoja na Mawaziri, Naibu Mawaziri, baadhi ya Wabunge, Makatibu Wakuu wa pande zote za Muungano, Maafisa Waandamizi wa Mahakama, Makatibu Tawala wa Mikoa na Wakurugenzi wa Mamlaka za Serikali za Mitaa.

Mheshimiwa Spika, mafunzo hayo yamesaidia Viongozi kuimarisha mahusiano kati yao na Watendaji wengine, yameongeza uwezo wa timu kufanya kazi kwa pamoja na ufanisi, pia yameongeza uelewa wa kuchambua changamoto kwa kina na kuzitafutia ufumbuzi. Vile vile mafunzo hayo yamewezesha Viongozi kuweza kuboresha usimamizi wa rasilimali za Serikali na Rasilimali Watu.

Mheshimiwa Spika, katika mafunzo yaliyotolewa na Taasisi ya Uongozi, suala la kutumia Akili Hisia (Emotional Intelligence)

limesisitizwa sana. Akili Hisia ukiitumia vizuri hukuwezesha kufahamu matarajio ya Wananchi unaowaongoza, kushirikiana nao kuzitambua changamoto walizonazo na kuzitatua kwa pamoja.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia umuhimu wa mafunzo hayo, Serikali iangalie uwezekano wa kutoa mafunzo hayo kwa Wabunge wote.

Mheshimiwa Spika, Kamati inashauri Serikali ione umuhimu wa viongozi wote wanaoteuliwa na kuchaguliwa kupewa mafunzo ya uongozi kabla ya kuanza majukumu yao.

iii. Chuo cha Utumishi wa Umma (TPSC)

Mheshimiwa Spika, Katika kipindi cha taarifa hii, Kamati ilipokea na kujadili Taarifa ya Utendaji ya Chuo cha Utumishi wa Umma (TPSC). Aidha, Kamati ilipata wasaa wa kufanya ziara ya ukaguzi wa ujenzi wa Maabara ya Uchapaji (Typing Lab) katika Kampasi ya Singida yenye uwezo wa kuchukua Wanachuo 210 kwa wakati mmoja.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na kazi nzuri inahofanywa na Chuo hiki, Chuo kinakabiliwa na changamoto ya kutumia majengo ya kupanga katika Kampasi za Singida, Tanga na Mbeya jambo ambalo linakipa Chuo mzigo mkubwa wa kulipa gharama za pango kila mwaka. Aidha, mwitikio mdogo wa Taasisi, Wizara na Wakala wa Serikali kukitumia Chuo cha Utumishi wa Umma kuendesha

mafunzo elekezi ya awali kwa Watumishi wapya unakwamisha jitihada za Chuo kutekeleza majukumu yake.

Vile vile utaratibu wa Chuo kutumia mapato yake ya ndani kwa ajili ya ujenzi wa miundombinu ya Chuo unachelewesha ukamilishaji wa miradi hiyo na hivyo kukifanya Chuo kiendeleo kuwa tegemezi katika majengo ya kupanga.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali kuona umuhimu wa Taasisi, Wizara na Wakala za Serikali zinakitumia Chuo hiki kutoa mafunzo kwa kada mbalimbali za Watumishi wa Umma.

iv. Mfuko wa Maendeleo ya Jamii (TASAF)

Mhesimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili taarifa ya utendaji ya Mfuko wa Maendeleo ya Jamii TASAF. Aidha, Kamati ilipata fursa ya kukagua miradi ya maendeleo inayotekelezwa na TASAF katika Mkoa wa Njombe na Singida kwa upande wa Tanzania Bara na Mikoa ya Mjini Magharibi, Kusini Unguja na Kaskazini Pemba kwa upande wa Tanzania Zanzibar.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza TASAF kwa kazi nzuri inayofanya. Tumekagua ujenzi wa kumbi za kufanyia mtihani katika Kata za Fujoni na Kizimkazi Zanzibar, miradi ya ujenzi wa Kituo cha Afya Pemba na Jombe, tumeona pia ujenzi wa madarasa 9, Ofisi, Stoo na uzio wa Shule ya Msingi Piki iliyopo katika Shehia ya Piki, huko Pemba. Kwa ujumla Kamati imeridhishwa sana na utekelezaji wa miradi hii hasa kipengele cha nguvu na mchango

wa Wananchi katika miradi hii. Wananchi wameshirikishwa na wamejitoa kwa hali na mali, hali ambayo inaonesha uendelevu na ulinzi wa miundombinu iliyojengwa.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa kwamba kati ya Kaya 713,350 zilizohakikiwa, Kaya 158,000 zimeboreka kiuchumi na zimepewa muda wa kujiandaa ili kuondolewa kwenye Mpango na kuanza kujitegemea kiuchumi ifikapo Januari, 2023. Haya ni mafanikio yaliyofikiwa na yanaendana na dhamira na Ilani ya Chama cha Mapinduzi ya mwaka 2020 - 2025 iliyolenga kuwawezesha Wananchi Kiuchumi na kukuza kipato cha Kaya na mtu mmoja mmoja.

Mheshimiwa Spika, kipekee nitumie fursa hii kumpongeza Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuongezea bajeti TASAF ili iweze kuwafikia Walengwa wengi Zaidi.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Nobemba, 2022 jumla ya miradi 550 imeandaliwa na kati ya miradi hiyo, miradi 41 yenye thamani ya TSh. Bilioni 3.34 imekamilika. Miradi hiyo itawezesha upatikanaji wa huduma za Elimu, Afya, Maji, Mazingira, barabara za vijijini na miradi ya ujasiriamali kwa Wananchi wanaoishi katika maeneo husika.

Mheshimiwa Spika, Katika kipindi hicho hicho, jumla ya vikundi 17,519 vya kuweka na kukopa vyenye Wanachama 245,125

vimeundwa. Kati ya hivyo, vikundi 17,327 ni vya Tanzania Bara na 192 ni vya Tanzania Zanzibar. Mafunzo yametolewa kwa Wawezeshaji 884 kuhusu uhamasishaji na uundaji vikundi, uwekaji wa kumbukumbu za taarifa za fedha, usimamizi wa mikopo na utatuzi wa migogoro.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na mafanikio yaliyofikiwa na TASAF, Kamati imebaini baadhi ya changamoto mbalimbali zilizoibuka wakati wa utekelezaji wa mpango huo, zikiwemo: -

- i) Baadhi ya Wanufaika wa Mpango wa Kunusuru Kaya Maskini kugoma kutoka kwenye Mpango pamoja na kuwa hali zao kiuchumi zimeimarika hivyo kupelekea mpango kutowafikia Walengwa wengi zaidi; na
- ii) Uharubifu wa miondombinu hususan barabara zinazofunguliwa na Walengwa wa Mpango, ambapo barabara hizo baada ya kufunguliwa zinakosa uangalizi kutoka kwenye mamlaka zinazohusika (TARURA) na hivyo kuishia kuharibika. Ni rai ya Kamati kuwa, TARURA ione umuhimu wa kuzisimamia na kuziangalia barabara hizo ili lengo la uwepo wake liweze kukamilika.

Mheshimiwa Spika, Kamati inazishauri Mamlaka za Serikali za Mitaa zinazotoa mikopo ya asilimia 10 kwa Wanawake, Vijana na Watu Wenye Ulemavu zishirikiane na TASAF na MKURABITA kwa kubadilishana uzoefu wa namna ya kuunda, kuratibu na kusimamia Vikundi ili kuongeza tija.

v. Taasisi ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa (TAKUKURU)

Mheshimiwa Spika, Kamati imeridhishwa na taarifa ya utekelezaji wa maazimio iliyotolewa na TAKUKURU kwa kuwa imekidhi haja kwa kutekeleza maazimio ya Bunge yaliyotolewa kwenye Mkutano wa 6, ambapo wameanzisha mpango wa TAKUKURU RAFIKI, kwa kuwa mpango huu unakwenda kuondoa hofu kwa Wananchi na kuwaongezea ari ya kushirikiana na TAKUKURU katika suala zima la kuzuia rushwa nchini.

vi. Wakala wa Ndege za Serikali

Mheshimiwa Spika, Wakala wa Ndege za Serikali ilianzishwa mwaka 2002 kwa mujibu wa Sheria ya Wakala za Serikali, Sura 245. Awali ilikuwa chini ya Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano hadi ilipohamishiwa Ofisi ya Rais, tangu mwezi Aprili, 2018.

Mheshimiwa Spika, Wakala wa ndege za Serikali imeendelea kuwahudumia Viongozi wakuu wa Kitaifa kwa kutumia ndege mbili ambazo ni: -

- i) Gulfstream G 550; na
- ii) Fokker F 50.

Pamoja na kusimamia huduma za usafiri wa ndege kwa viongozi wakuu wa kitaifa, Wakala unaratibu ununuzi wa ndege za Serikali na kuzikodisha kwa kampuni ya Ndege Tanzania (ATCL).

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa ujenzi wa karakana ya matengenezo ya ndege za Serikali awamu ya kwanza katika uwanja wa ndege wa Dar es salaam na kuanza utaratibu wa uhamishaji wa ndege Fokker 28 ambayo imemaliza masafa yake ya kuruka angani kwenda Chuo cha Usafirishaji cha Taifa (NIT) kwa ajili ya mafunzo.

SEHEMU YA NNE

4.0 MAONI NA MAPENDEKEZO

4.1 Maoni

Mheshimiwa Spika, yafuatayo ni maoni ya Kamati kuhusiana na shughuli zilizotekelezwa katika kipindi chote cha mwaka mmoja, ambayo yanabainisha mtazamo wa kile kilichojiri wakati Kamati ikitimiza majukumu yake. Maoni hayo ni haya yafuatayo: -

a) Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa

- i) Malalamiko ya Wananchi juu ya migogoro ya Ardhi;
- ii) Masoko mengi Tanzania hayawapi Wananchi hususani Wakulima unafuu wa Maisha kwa sababu ya changamoto za kiuendeshaji;
- iii) Ukosefu wa Sheria mahsusi ambayo inasimamia usafiri wa umma mijini;
- iv) Uharibifu wa miundombinu ya barabara za TARURA nyakati za mvua;
- v) Gharama sawa za ujenzi wa Shule za Sekondari kwa nchi nzima.

b) Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora

- i) Upungufu wa wataalamu wenye taaluma ya mifumo ya TEHAMA katika ngazi mbalimbali Serikalini.

4.2 Mapendekezo

Mheshimiwa Spika, yafuatayo ni mapendekezo ya Kamati kuhusu shughuli zilizotekelezwa katika kipindi cha kuanzia Februari, 2022 hadi Januari, 2023 kama ifuatavyo: -

4.2.1 Ofisi ya Rais, Tawala za Mkoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI)

1. Azimio kuhusu migogoro ya Ardhi kwenye Halmashauri nchini.

a. Migogoro ya Ardhi katika Jiji la Dodoma

KWA KUWA, Kumekuwepo na malalamiko kutoka kwa Wananchi kutokana na kutwaliwa ardhi yao na hivyo kusababisha migogoro ya ardhi baina ya Wananchi na Jiji la Dodoma.

NA KWA KUWA, Migogoro hiyo imeleta usumbufu mkubwa kwa Wananchi kwa kutumia muda mwingi kufuatilia utatuzi wa migogoro na gharama badala ya kufanya kazi zingine za kiuchumi na kijamii.

NA KWA KUWA, Jitihada za kuunda timu mbalimbali za Mkoa, Wilaya na Jiji la Dodoma kushughulikia migogoro zimeshindwa kupata suluhu.

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba Serikali ifanye uchunguzi wa kina ili kubaini chanzo cha migogoro na ichukue hatua stahiki kwa wahusika. Aidha kwa wale ambao itathibitika wamedhulumiwa haki yao kwa namna moja au nyingine, Serikali ihakikishe wanapewa haki yao.

b. Migogoro ya Ardhi kwenye Halmashauri nyingine.

KWA KUWA, Migogoro ya ardhi ni kero kubwa ambayo iko katika Halmashauri nyingi nchini.

NA KWA KUWA, Migogoro hiyo imeleta usumbufu kwa Wananchi na kuwafanya kutumia muda mwingi na gharama kufuatilia utatuzi na kuacha shughuli nyingine za kuwaingizia kipato.

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba Serikali ianzishe operesheni maalum ya kutatua migogoro ya ardhi katika Halmashauri zote nchini.

2. Uanzishwaji wa Shirika la Masoko Tanzania

KWA KUWA, Masoko mengi Nchini hayawapi Wananchi na Wakulima unafuu wa Maisha kwa sababu ya changamoto za kiuendeshaji zinazowapa fursa madalali kupanga bei za kilanguzi kwenye bidhaa za kilimo hali inayopelekea kupanda kwa bei za bidhaa.

NA KWA KUWA, Uendeshaji wa Masoko usioridhisha huwasababishia Wakulima wengi wanaopeleka mazao yao Sokoni kuuza bidhaa zao kwa bei ya hasara.

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba Serikali ilete Mswada wa kuanzisha Shirika la Masoko Tanzania, Shirika ambalo litasimamia uendeshaji wa Masoko yote Nchini.

3. Utungaji wa Sheria ya Usafiri wa Umma Mijini

KWA KUWA, Mpaka sasa hakuna Sheria mahsusi ambayo inasimamia usafiri wa Umma mijini na Sheria zilizopo hazisimamii moja kwa moja usafiri wa Umma mijini.

NA KWA KUWA, Mradi wa Mabasi yaendayo kwa Haraka Dar es Salaam (DART) haujawa na Sheria Mahususi na hivyo kupelekea Mradi kuwa na mwenendo usioridhishwa. Miundombinu ya mradi kuvamiwa na magari ya watu binafsi, kushindwa kupanga bei za nauli (*autonomasly*) bila kutegemea Mamlaka zingine hali inayopelekea mradi kushindwa kujiendesha wenyewe kwa faida.

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba Serikali iharakishe mchakato wa ukamilishaji wa Mswada wa Sheria ya Usafiri wa Umma Mijini na kuwasilishwa Bungeni.

4. Wakala wa Barabara Vijijini na Mijini (TARURA)

(a) Kuongeza Bajeti ya Dharura ya Matengenezo ya Barabara

KWA KUWA, Miundombinu ya barabara nyingi za TARURA ikiwemo madaraja na vivuko vya watembea kwa miguu (*calavats*) zimekuwa zikiharibika nyakati za mvua.

NA KWA KUWA, Hali hiyo huwasababishia Wananchi usumbufu mkubwa wa kushindwa kutumia au kutumia kwa shida barabara nyakati za mvua na kupelekea hasara kwenye vyombo vyao vya moto au kushindwa kupata huduma mbalimbali za kuichumi na kijamii.

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba Serikali itenge bajeti ya kutosha ya dharura kwa kila Wilaya ili kukabiliana na uharibifu unaojitokeza kwenye barabara nyakati za mvua.

5. Kujenga Miundombinu ya barabara yenye uwezo wa kuhimili uzito zaidi ya Tani 10

KWA KUWA, Miundombinu ya barabara za TARURA zinaharibiwa mara kwa mara na magari yenye uzito ama yenye kusafirisha bidhaa zenye uzito mkubwa.

NA KWA KUWA, Uharibifu huo unaisababishia Serikali hasara ya fedha kwa kuelekeza fedha nyingi kwenye matengenezo ya miundombinu za barabara zinazoharibiwa pamoja na kusababisha usumbufu kwa Wananchi wanaotumia miundombinu ya barabara hizo.

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba Serikali ifanye mabadiliko ya viwango vya ujenzi wa uzito unaohitajika kwenye miundombinu ya barabara za TARURA kwa kutengeneza miundombinu ya barabara unaoweza kubeba uzito wa tani 30 au zaidi.

6. Miradi ya Ujenzi wa Shule za Sekondari nchini

KWA KUWA, Serikali imekuwa ikipanga gharama sawa za ujenzi wa Shule za Sekondari kwa nchi nzima,

NA KWA KUWA, gharama halisi baada ya kukamilika kwa mradi zimeongezeka sana ikilinganishwa na gharama zilizokadiriwa, hali inayosababishwa na tofauti ya bei za vifaa vya ujenzi, upatikanaji wa madini ya ujenzi na jiografia ya maeneo husika,

KWA HIYO BASI, Basi Bunge linaazimia kwamba Serikali ifanye tathmini ya gharama halisi za ujenzi Kikanda.

4.2.2 Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora

(i) Mamlaka ya Serikali Mtandao (e-GA)

KWA KUWA, Kumekuwa upungufu wa Wataalamu wenye taaluma ya mifumo ya TEHAMA katika ngazi mbalimbali Serikalini.

NA KWA KUWA, Upungufuo huo umesababisha kuzorota au kuchelewesha utoaji wa huduma mbalimbali kwa Wananchi.

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba Serikali ianzishe Programu ya vituo vya kukuza vipaji vya TEHAMA (incubation centers) kwa vijana waliohitumu masomo ya TEHAMA ili kutoa fursa za ajira kwa vijana ndani na nje ya nchi.

SEHEMU YA TANO

5.0 HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Kamati napenda kutoa shukrani za dhati kwa Mhe. Jenista Joachim Mhagana, (Mb) – Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora; Mhe. Angela Kairuki (Mb) Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, Naibu Wawaziri wa Nchi, Ofisi ya Rais – Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora (MUUUB), Mhe. Deogratius John Ndenjembi (Mb), Naibu Mawaziri wa Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI) Mhe. Dkt. Festo John Dugange (Mb) na Mhe. David Ernest Silinde (Mb) kwa ushirikiano wao kwa Kamati.

Aidha, nawashukuru watendaji wote wa ofisi ya Rais – Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora wakiongozwa na Dkt. Laurian Ndumbaro na Katibu Mkuu, Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, na Watendaji wote wakiongozwa na Profesa Riziki Shemdoe kwa ushirikiano wao kwa Kamati wakati wote ilipokuwa ikitekeleza majukumu yake. Aidha, nitumie nafasi hii kumpongeza Dkt. Moses Mpogole Kusiluka kwa kuteuliwa kuwa Katibu Mkuu Kiongozi. Kwa niaba ya Kamati namshukuru sana kwa ushirikiano aliotupa katika kipindi chote alichohudumu kama Katibu Mkuu Ikulu na tunamtakia kila la kheri katika majukumu yake mapya. Vile vile Kamati inampongeza Ndg. Mululi Majula Mahendeka kwa kuteuliwa kwake kuwa Katibu Mkuu Ikulu, Kamati inahaidi kumpa ushirikiano mzuri katika utendaji wake.

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee niwashukuru kwa moyo wa dhati Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Utawala na Serikali za Mitaa, kwa ushirikiano walionipatia katika kipindi chote cha mwaka mmoja cha utekelezaji wa shughuli za Kamati. Aidha, natambua na kuthamini michango yao adhimu na kujitoa kwao kikamilifu katika kuhakikisha Kamati yetu inatekeleza wajibu wake kikamilifu.

Kwa heshima kubwa ningetamani kuwataja majina yao, hata hivyo, kutokana na ufinyu wa muda naomba majina yao yaingizwe kwenye Kumbukumbu za Taarifa Rasmi za Bunge (Hansard). Majina hayo ni haya yafuatayo: -

1. Mhe. Abdallah Jafari Chaurembo, Mb,	- Mwenyekiti
2. Mhe. Dennis Lazzaro Londo, Mb	- M/Mwenyekiti
3. Mhe. Mwantum Mzamil Zodo, Mb	- Mjumbe
4. Mhe. Margaret Simwanza Sitta, Mb	"
5. Mhe. Dkt. Thea Medard Ntara, Mb	"
6. Mhe. Saashisha Elinikyo Mafuwe, Mb	"
7. Mhe. Festo Richard Sanga, Mb	"
8. Mhe. Dr. Alice Karungi Kaijage	"
9. Mhe. Amandus Julius Chinguile	"
10. Mhe. Sebastian Simon Kapufi, Mb	"
11. Mhe. Michael Constantino Mwakamo, Mb	"
12. Mhe. Lazaro Justin Nyamoga, Mb	"
13. Mhe. Mwantakaje Haji Juma, Mb	"
14. Mhe. Omar Issa Kombo, Mb	"
15. Mhe. Mwantum Dau Haji, Mb	"

16. Mhe. Shanif Jamal Mansoor, Mb	“
17. Mhe. Zacharia Paul Issaay, Mb	“
18. Mhe. Seif Salum Seif, Mb	“
19. Mhe. Constantine John Kanyasu, Mb	“
20. Mhe. Mwantatu Mbarak Khamis, Mb	“
21. Mhe. Tunza Issa Malapo, Mb	“
22. Mhe. William V. Lukuvi, Mb	“
23. Mhe. Prof. Paramagamba Mwaluko Kabudi, Mb	“
24. Mhe. Tamima Haji Abass, Mb	“

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee pia ninapenda kumshukuru Katibu wa Bunge, Ndg. Nenekwa Wankanga Mwihambi, *ndc* kwa ushirikiano wake kwa Kamati katika kipindi chote Kamati ilipokuwa ikitekeleza majukumu yake. Pia, Mkurugenzi wa Idara ya Kamati za Bunge Ndg. Athumani Hussein, *ndc*, Mkurugenzi Msaidizi, Ndg. Gerald Magili, Makatibu wa Kamati hii Ndg. Sikudhani Abdallah Mbinga na Ndg. Frank Rumisha Nkya na Msaidizi wa Kamati Ndg. Pauline Mavunde kwa kuratibu vyema shughuli za Kamati ikiwa ni pamoja na kukamilisha maandalizi ya Taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo ya kina kuhusu shughuli zilizotekelezwa na Kamati, uchambuzi wa matokeo ya utekelezaji wa shughuli hizo, maoni na mapendekezo ya Kamati, naomba kutoa hoja kwamba, Bunge lako Tukufu sasa lipokee na kuikubali taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Utawala na

Serikali za Mitaa, pamoja na Maoni na Mapendekezo yaliyomo katika taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

Abdallah Jafari Chaurembo (Mb)

MWENYEKITI

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA UTAWALA

NA SERIKALI ZA MITAA

2 FEBRUARI, 2023